

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет політичних наук
Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ХОРВАТІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

АВТОРЕФЕРАТ

дипломної роботи

на здобуття освітнього ступеню «магістр»

Виконала:

Студентка VI курсу, групи 691м

Галузь знань: 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність: 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»

Ворчакова Анастасія Дмитрівна

Науковий керівник:

к. і. н., доцент

Богданова Тетяна Євгенівна

Миколаїв – 2021

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Після Другої світової війни суспільство постало перед потребою створити організацію, головним завданням якої буде забезпечення безпеки та стабільності своїх членів. Зважаючи на це, було створено Організацію Північноатлантичного Альянсу.

Республіка Хорватія, порівняно молода країна Західних Балкан, яка проголосила незалежність від Югославії в 1991 році, і з цього моменту її зовнішня політика в основному була спрямована на зміцнення зв'язків з західними та європейськими структурами. Це не дивно, що однією з цілей Хорватії в цьому відношенні було приєднання до НАТО, через те, що членство в такій організації надає гарантії військової та політичної безпеки.

Взятий Хорватією зовнішньополітичний курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію зіштовхнувся із низкою проблем – відсталість економіки, неготовність армії, політичні чвари всередині країни та погана поінформованість населення щодо переваг вступу до ЄС та НАТО. Однак ефективна зовнішня та внутрішня політика Загребу, а також усвідомлення членами НАТО та ЄС стратегічного значення вступу Хорватії для забезпечення безпеки на Балканському півострові дозволили хорватам досягти поставленої мети.

Шлях кожної держави до членства в НАТО та ЄС є неповторним, оскільки він обумовлений геополітичними, історичними та економічними факторами. У той же час Україна може повчитися послідовності і стійкості хорватів у провадженні необхідних внутрішніх реформ та трансформації задля досягнення власних цілей.

Об'єктом дослідження є Республіка Хорватія як суб'єкт міжнародних відносин.

Предметом дослідження є особливості та напрями зовнішньої політики Республіки Хорватія на сучасному етапі.

Територіальні рамки цього дослідження обмежені територією Республіки Хорватія, країн-членів Європейського Союзу, країн-членів НАТО, балканських країн, США, Російської Федерації та України.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період з 1991 року (проголошення незалежності Хорватії) до 2020 року (останні події у реалізації зовнішньої політики Хорватії).

Мета роботи полягає у дослідженні зовнішньої політики Хорватії на сучасному етапі.

Відповідно до мети поставлені наступні **завдання**:

- розкрити стан наукової розробки проблеми та джерельну базу дослідження;
- проаналізувати понятійно-категоріальний апарат, принципи та методи дослідження зовнішньої політики Хорватії на сучасному етапі;
- дослідити еволюцію євроатлантичної політики Хорватії та розкрити сучасний стан відносин країни з НАТО;
- висвітлити особливості процесу інтеграції Республіки Хорватія до Європейського Союзу;
- розкрити хорватську політику регіонального співробітництва та врегулювання регіональних конфліктів;
- проаналізувати особливості хорватсько-сербських відносин на сучасному етапі.

Наукова новизна визначається актуальністю досліджуваної проблеми і тим, що запропонована тема є недостатньо вивченою у вітчизняній науці, та полягає у тому, що у рамках проведеного наукового дослідження на рівні дипломної роботи було здійснено аналіз провідних напрямів зовнішньої політики Хорватії на сучасному етапі.

Практичне значення полягає в тому, що дана робота може бути використана як основа для подальшого дослідження зовнішньої політики Хорватії. Матеріали дипломної роботи можуть мати певну цінність для

подальшого використання викладачами, аспірантами та студентами в науково-дослідницьких та навчальних цілях, зокрема при вивченні курсів «Зовнішня політика країн ЄС», «Міжнародні відносини та світова політика», «Сучасні тенденції міжнародних відносин».

Апробація результатів дослідження. Частина теоретичних положень та висновків цього дослідження знайшла своє відображення у доповіді на Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів і молодих учених «Південна Україна у міжнародних відносинах: історія та сучасність» (м. Миколаїв, травень 2020 р.), XXIII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Могилянські читання – 2020: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти» (м. Миколаїв, листопад 2020 р.).

Публікації. За темою дослідження було опубліковано 3 праці, з них 1 стаття у науковому виданні (у співавторстві) та 2 – матеріали конференцій.

Структура роботи відбиває поставлені перед дослідженням цілі та завдання. Загальний обсяг її становить 120 сторінок, з них основного тексту – 106 сторінок. Дипломна робота складається з анотації, переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури (133 найменувань українською, російською, англійською та хорватською мовами).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДОСЛІДЖЕННЯ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету та завдання роботи, об'єкт та предмет дослідження; сформульовано наукову новизну, з'ясовано практичне значення отриманих результатів, їх апробація, окреслено структуру роботи.

У першому розділі «**Теоретико-методологічні засади дослідження зовнішньої політики Хорватії на сучасному етапі**» подається аналіз стану

наукової розробки та джерельної бази проблеми, проаналізовано методологію дослідження зовнішньої політики Хорватії на сучасному етапі, розкрито категоріальний апарат дослідження.

У пункті 1.1 *«Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження»* з'ясовано, що праці українських та зарубіжних учених є досить важливими для вивчення зовнішньої політики Республіки Хорватія. Слід зауважити, що вітчизняні науковці недостатньо уваги приділяють проблемі європейської та євроатлантичної інтеграції Хорватії та проблем, пов'язаних із цим вектором зовнішньої політики цієї держави. Досвід Хорватії є важливими для України через європейські та євроатлантичні прагнення нашої держави.

У підрозділі 1.32 *«Методологія дослідження зовнішньої політики Хорватії на сучасному етапі»* показано, що магістерська робота виконана на основі цивілізаційного, системного, структурно-функціонального, компаративного, інституційного підходів. Методологічним підґрунтям даної роботи стали принципи об'єктивності, історизму, детермінізму, системності, а також термінологічний принцип. Дослідження проведене із використанням загальнотеоретичних і спеціальних методів. До загальнотеоретичних методів, які застосовані автором, належать методи аналізу і синтезу, індукції та дедукції, абстрагування та узагальнення, а також групування.

У пункті 1.3. *«Понятійно-категоріальний апарат дослідження»* зазначено, що головним у науковому дискурсі про зовнішню політику є уявлення про комплекс інтересів, цілей і національних пріоритетів держави. Інтеграція являє собою тривалий і складний процес, в ході якого можливі як позитивні, так і негативні явища. Вони визначаються фрагментацією сучасного світу, збігом інтересів або конфліктами суб'єктів міжнародних відносин.

У другому розділі **«Євроатлантичний та європейський вектор Зовнішньої політики Хорватії»** розкрито еволюцію євроатлантичної політики Хорватії та сучасний стан відносин Республіки Хорватія та НАТО, а також висвітлено особливості процесу інтеграції Хорватії до ЄС.

У підрозділі 2.1 «*Еволюція євроатлантичної політики Хорватії*» визначено, що Хорватія пройшла складний шлях до НАТО. Досвід Хорватії є корисним для України, адже Хорватія – це країна, яка змогла реформуватись та вступити до НАТО після війни та економічних проблем. Хорватія виконувала всі вимоги НАТО поступово, що і стало запорукою успіху у її євроатлантичних прагненнях.

У підрозділі 2.2 «*Сучасний стан відносин Республіки Хорватія та НАТО*» з'ясовано, що вступ Хорватії до НАТО автоматично не вирішив усіх її перехідних та післявоєнних проблем, але послужив основою політичної безпеки для її швидшого загального розвитку та полегшення спілкування з рештою сучасного демократичного світу.

У підрозділі 2.3 «*Особливості процесу інтеграції Республіки Хорватія до Європейського Союзу*» визначено, що Хорватія пройшла складний шлях реформ задля вступу до Євросоюзу. Не зважаючи на періодичні втрати підтримки серед населення, відтягування переговорного процесу з боку самого ЄС, воля політичного керівництва країни була незламною. вступ Хорватії до ЄС надзвичайно важливий для самого регіону Західних Балкан.

У третьому розділі «**Регіональна політика Хорватії на сучасному етапі**» розкрито хорватську політику регіонального співробітництва та врегулювання регіональних конфліктів та з'ясовано особливості хорватсько-сербських відносин на сучасному етапі.

У пункті 3.1 «*Хорватська політика регіонального співробітництва та врегулювання регіональних конфліктів*» встановлено, що Хорватія намагається демонструвати зацікавленість у регіональній співпраці та вирішенні регіональних конфліктів. Хоча, поточна ситуація в регіоні не дуже хороша, Хорватія напружила відносини з більшістю сусідніх країн, зі Словенією через рішення Арбітражного суду навколо кордону на морі та на суші, із Сербією - через втручання Республіки Хорватії у відносини між Сербією та Росією (але

більшість проблем пов'язані із Вітчизняною війною та правами держав), із БіГ через будівництво мосту Пелешац тощо.

У пункті 3.2 «*Особливості хорватсько-сербських відносин на сучасному етапі*» виявлено, що можна виокремити кілька основних етапів у розвитку взаємовідносин між Хорватією та Сербією. Перший етап, який тривав з 1991 року до 1995 року, відзначений військовими конфліктами, пов'язаними з розпадом єдиної держави. Другий етап - перехідний - тривав з моменту закінчення війни в Хорватії та Боснії і Герцеговини в 1996 р до зміни влади в Сербії у 2000 році. З 2000 року у взаєминах двох держав почався сучасний, третій етап. Активізовано економічні, політичні та культурні зв'язки, а пріоритетним завданням обох країн стає їх вступ в ЄС. Незважаючи на те, що цей етап характеризується зміцненням економічних зв'язків між Хорватією і Сербією, їх політичні зв'язки залишаються досить напруженими, перебуваючи в залежності від політичної кон'юнктури.

У **висновках** узагальнено головні результати магістерського дослідження.

1. Аналіз стану наукової розробки та джерельної бази дослідження продемонстрував, що питання зовнішньополітичного курсу Республіки Хорватія активно закордонними фахівцями, результати досліджень яких можна знайти в їх працях. Однак, українські науковці не достатньо уваги приділяють даній проблематиці, що видається хибним. Адже Хорватія пройшла шлях європейської та євроатлантичної інтеграції, який обрала для себе і наша держава. Тому досвід цієї країни є безперечно корисним і потребує детального наукового аналізу.

Джерельна база дослідження умовно можна поділити на три групи. До першої групи джерел автор відносить офіційні документи глав держав, урядів та міжнародних організацій. Насамперед, це протокол про вступ Хорватії до НАТО, а також Третя Щорічна національна програма Республіки Хорватія за період 2004/2005 роки та Стратегічний план Міністерства оборони Хорватії на 2020-2022 роки. Друга група представлена офіційною інформацією із сайтів

урядів та організацій. Зокрема, це інформація з сайту НАТО, сайту Міністерства закордонних та європейських справ Республіки Хорватія та сайту Міністерства оборони Республіки Хорватія. Третя група представлена публікаціями ЗМІ щодо відносин між НАТО та Хорватією.

2. Дослідивши поняття «зовнішня політика» автор дійшов висновку, що сучасна теорія міжнародних відносин схиляється до тези про складність вичерпного визначення змісту категорії «зовнішня політика». У той же час загально визнаним є те, що вона має комплексний характер, а її завданнями виступають: просування національних інтересів; встановлення й підтримання впливу на інших міжнародних акторів; здобуття вищого місця в ієрархії учасників міжнародних відносин.

Під інтеграцією варто розуміти процес, за посередництвом якого окремі держави передають частину своїх суверенних прав на користь створюваної і єдиної для них усіх інституціональної структури для того, щоб забезпечити врахування і реалізацію їх спільних інтересів.

3. Під час дослідження зовнішньої політики Хорватії на сучасному етапі автор використовує комплекс загальних та конкретно наукових принципів та підходів. Дослідницька робота виконана на основі цивілізаційного, системного, структурно-функціонального, компаративного, інституційного підходів. Методологічним підґрунтям даної роботи стали принципи об'єктивності, історизму, детермінізму, системності, а також термінологічний принцип.

Дослідження проведене із використанням загальнотеоретичних і спеціальних методів. До загальнотеоретичних методів, які застосовані автором, належать методи аналізу і синтезу, індукції та дедукції, абстрагування та узагальнення, а також групування. Для розв'язання визначених наукових завдань і всебічного вивчення поставленої проблеми були застосовані системний, історико-порівняльний, проблемно-хронологічний методи.

4. Встановлено, що інституціоналізація відносин Хорватії з НАТО розпочалася з вступу Хорватії до програми НАТО «Партнерство заради миру»

(ПЗМ) у 2000 році. У травні 2002 р. Хорватія отримала запрошення взяти участь у Плані дій щодо членства в НАТО (MAP) і в жовтні того ж року подала свою першу щорічну національну програму (ANP) в Альянс.

На саміті НАТО 2006 року в Ризі Альянс висловив готовність запросити країни-кандидати, які відповідають умовам членства, на наступному саміті в Бухаресті. Це вперше дало Хорватії чіткі часові рамки щодо членства. На саміті НАТО в Бухаресті в квітні 2008 року Хорватія отримала запрошення вступити до НАТО. Після цього було ратифіковано Хорватський протокол про приєднання у національних парламентах держав-членів, який було здано на зберігання всіх національних ратифікаційних документів у депозитарій Північноатлантичного договору, що знаходиться у Державному секретаріаті США. 1 квітня 2009 р. Хорватія стала членом НАТО, здавши на зберігання ратифікаційний документ.

Виявлено, що після вступу в Альянс Хорватія брала участь у всіх основних заходах НАТО. Перш за все, слід виділити операції та місії союзників в Афганістані, Косові та Лівії. Сприяючи операціям та місіям НАТО, Хорватія виконує свої міжнародні зобов'язання щодо стабілізації кризових точок, розвиваючи можливості власних збройних сил та передаючи раніше отримані знання. Вступ до НАТО приніс для Хорватії суттєві переваги. Так, країна переформатувала власну армію, реформувавши її по стандартам НАТО. Зараз армія Хорватії чисельно менша (і це зараховують до недоліків членства у Альянсі), більш професійна, краще озброєна, проходить регулярні навчання. Також вигоди отримала і економіка країни. Адже реформування армії дало можливість хорватським виробникам отримати великі замовлення. Ринок заохочує підключення виробників з метою оснащення т.зв. «солдатів майбутнього». Йдеться про виготовлення спорядження для солдатів «з голови до ніг» разом з комунікаційними пристроями та зброєю. Непрямі переваги вступу до Альянсу численні. Так, впроваджені реформи, необхідні для вступу до Альянсу, призводять до створення кращого бізнес-середовища для вітчизняних та

іноземних ділових партнерів, а ризики на державному рівні знижуються, що впливає на зниження процентних ставок та збільшення внутрішніх та іноземних інвестицій і, отже, впливає на розвиток та зростання всієї економіки.

5. Хорватія подала заяву на членство ЄС в 2003 році, і Європейська комісія надала їй статусу офіційного кандидата на початку 2004 року. Дата початку переговорів, спочатку призначена на початок 2005 року, була відсунута до жовтня того ж року. Переговори були затримані на 10 місяців через територіальну суперечку зі Словенією. Але у вересні 2009 року представники Словенії повідомили, що готові зняти свої заперечення проти вступу Хорватії, домовившись вирішити конфлікт за допомогою міжнародних посередників. 1 липня 2013 Республіка Хорватія після більш ніж десятирічного процесу європейської інтеграції постала 28-ю державою-членом Європейського Союзу.

Упродовж тривалого періоду каменем спотикання залишалося неефективне за оцінкою Єврокомісії співробітництво Хорватії з Міжнародним кримінальним трибуналом для колишньої Югославії. Офіційний Загреб був змушений передати Брюсселю всю документацію військового часу з ознакою «цілком таємно». Продуктивна робота всіх гілок влади на законодавчому, виконавчому і політичному рівнях, конкретні результати боротьби з корупцією і успішна регіональна політика щодо вирішення суперечок із сусідніми країнами дала позитивні результати на шляху євроінтеграції РХ. Попри значні внутрішньополітичні суперечки, між урядом та опозицією існувало Особливості процесу інтеграції Республіки Хорватія до Євросоюзу повне взаєморозуміння щодо вступу до ЄС, що могло б забезпечити завершення переговорного процесу ще у 2009 році, як це й планувалося.

Важливою подією для Хорватії стало її головування в ЄС в період з 1 січня по 30 червня 2020 року. За цей період Хорватія провела саміт ЄС у травні 2020 р. замість Загреба саміт відбувся онлайн через пандемію COVID-19. На період головування в ЄС уряд Хорватії розробив та виконував програму, яка спирається на чотири головні стовпи: «Європа, що розвивається», «Європа, яка

об'єднує», «Європа, яка захищає» і «Впливова Європа». Під час свого головування, Хорватія насамперед переймалась питаннями переговорів по вступу до ЄС Албанії, Північної Македонії, Сербії, Чорногорії, Боснії і Герцеговини та Косова.

6. У 1990-ті роки Хорватія вимушено і з великою обережністю приєднувалася до регіональних ініціатив, роблячи це під тиском міжнародної спільноти. Так, Хорватія була залучена в серію регіональних ініціатив, починаючи з «Ініціативи зі співробітництва в Південно-Східній Європі» (сеси) і «Ініціативи по стабільності та добросусідства в Південно-Східній Європі» (Ройомонський процес) і аж до локальних регіональних ініціатив, таких як «Процес зі співробітництва в Південно-Східній Європі»(СЕЕСП) і «Пакт стабільності », інтегрованих у сеси і в Ройомонський процес. У 2008 р на зміну Пакту прийшов Рада регіонального співробітництва (РСЗ).

Хорватія зайняла чітку позицію по відношенню до Західно-Балканського регіону, але невирішені в ході двосторонніх переговорів питання, а також внутрішньополітична дестабілізація певних країн можуть зруйнувати всю справу. Взаємини з Албанією і Косовом були стабільними, але не можна забувати, що кожна з цих країн стикається з серйозними внутрішніми викликами. Сьогодні зовнішня політика по відношенню до цих країн будується на сприятливості особистих контактів, що чудово, проте не слід забувати, що цього може виявитися недостатньо в разі посилення кризи в одній з них. Найбільше невирішених питань у Хорватії є з Боснією і Герцеговиною. Вони пов'язані з нинішньою територіальною структурою країни, сформованою на основі Дейтонської угоди, та з політичним представництвом хорватів в Боснії і Герцеговині.

Політика врегулювання регіональних конфліктів, ініційована президентом Йосиповичем, дала потужний сигнал самій Хорватії, її сусідам, Європейського союзу і навіть решті світу, що хорвати готові перевернути військову сторінку своєї історії і йти в майбутнє. Боснія і Герцеговина залишається важливою

регіональною проблемою, для вирішення якої Хорватія в даний момент мало що може зробити.

7. Після розпаду Югославії і підписання Дейтонської угоди, Хорватія і Сербія встановили дипломатичні відносини 9 вересня 1996 року. Сербія має посольство в Загребі і консульства в Вуковарі і Рієці, а Хорватія має посольство в Белграді і консульство в Суботіца.

Більшість невирішених між Сербією і Хорватією питань так чи інакше корінням сягають у подіях періоду 1991-1995 рр. і пов'язані з збройними конфліктами, палаючими на території колишньої Соціалістичної Федеративної Республіки Югославії в той час. У сторін відсутній єдиний погляд на обставини створення та ліквідації невизнаної Республіки Сербська Країна на території Хорватії, кількість жертв конфліктів серед мирного хорватського і сербського населення, права біженців, можливість компенсації шкоди тощо. В умовах сучасної ситуації, що склалась в регіоні, сербсько-хорватський діалог в цілому і тим більше труднощі на шляху примирення не можна назвати основними пунктами порядку денного для обох країн.

Список публікацій здобувача

1. *Шевчук О.В., Ворчакова А.Д.* Особливості вступу Хорватії до НАТО // *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2020. № 2.
2. *Ворчакова А.* Особливості вступу Хорватії до НАТО // *Південна Україна у міжнародних відносинах: історія та сучасність. Збірник матеріалів XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (22 травня 2020 року) / За ред. О.П. Тригуба. Миколаїв, 2020. С. 17-20.*
3. *Ворчакова А.Д.* Значення вступу до НАТО для Хорватії // *«Могилянські читання-2020»: досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти»: XXIII Всеукр. наук-*

практ. конф.:тези доп. Міжнародні відносини та світова політика, Миколаїв, 16-20 листоп. 2020 р. / ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. С. 10-12

АНОТАЦІЯ

Ворчакова А.Д. Зовнішня політика Хорватії на сучасному етапі. – На правах рукопису.

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеню «магістр». – Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2021.

Після розпаду Югославії першочерговою метою Хорватії стало повноцінне членство в євроатлантичних структурах. Однак цей шлях значно уповільнився через війну за незалежність та боротьбу із сербською агресією, наслідки якої вимагали більшої кількості реформ від хорватського керівництва. Реформи були пов'язані з розвитком стабільної та постійної демократії, що включало забезпечення в країні законності, забезпечення прав людини та свободи слова, розвиток ринкової економіки, включеність до системи міжнародні відносини. Завдяки даним реформам країні вдалося поступово інтегрувати до європейської спільноти.

Основними цілями зовнішньої політики Хорватії є збереження і посилення миру і розуміння між країнами і націями, посилення міжнародного становища Хорватії, створення умов для реалізації основних стратегічних пріоритетів за допомогою приєднання до Європейських, трансатлантичних політичних, економічних об'єднань; виконання прийнятих міжнародних зобов'язань; встановлення дружніх відносин з найбільш важливими рушійними силами і країнами в світі; посилення економічного становища Хорватії, а також просування загального образу Хорватії.

Ключові слова: Республіка Хорватія, НАТО, Європейський Союз, інтеграція, співпраця, регіональна політика

SUMMARY

Vorchakova A.D. Foreign policy of Croatia at the present stage. – Manuscript.

Graduate work for obtaining an educational degree «master». Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, 2021.

After the break-up of Yugoslavia, Croatia's primary goal was full membership in Euro-Atlantic structures. However, this path was significantly slowed down due to the war for independence and the fight against Serbian aggression, the consequences of which required more reforms from the Croatian leadership. The reforms were related to the development of a stable and permanent democracy, which included ensuring the rule of law in the country, ensuring human rights and freedom of speech, developing a market economy, and including international relations in the system. Thanks to these reforms the country managed to gradually integrate into the European Community.

The main goals of Croatia's foreign policy are to preserve and strengthen peace and understanding between countries and nations, to strengthen Croatia's international position, to create conditions for the implementation of key strategic priorities through accession to European, transatlantic political and economic alliances; fulfillment of accepted international obligations; establishing friendly relations with the most important driving forces and countries in the world; strengthening the economic situation in Croatia, as well as promoting the image of Croatia.

Key words: Republic of Croatia, NATO, European Union, integration, cooperation, regional policy.